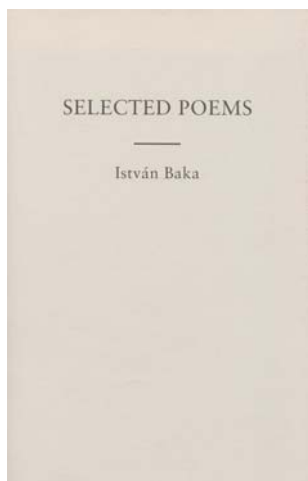

Selected Poems

BAKA ISTVÁN VERSEI ANGOL FORDÍTÁSBAN

Abbey Press
Írország, 2003
48 oldal, 9 €

Baka István versei mintegy nyolc évvel a szerző halála után, tavalyelőtt angol nyelven is hozzáférhetővé váltak a *Selected Poems* címmel kiadott kötetben. Az Abbey Press és a Magyar Könyv Alapítvány együttműködésével született kötetet Kabdebó Tamás, az írországi Maynooth Egyetem magyar származású könyvtárosa szerkesztette. A versek zömét Peter Zollman ültette át angol nyelvre, aki civilben kutató fizikus, de a magyar irodalom külföldi befogadását nyomon követő közönség körében egyebek között Arany, Kányádi, Vörösmarty, Babits és József Attila angol fordítójaként vált ismertté. Zollman avatott fordításain kívül Michael Longley, belfasti költő, George Szirtes, angliai magyar emigráns szerző, Bill Tinley, chicago-i születésű író költő, valamint John W. Wilkinson Londonban élő költő fordításai is helyet kaptak a válogatásban. A közel ötven oldalas verseskötet bevezetőjében Olasz Sándor a Baka István költészetéhez kapcsolódó életrajzi és kritikai kontextus tömör, ugyanakkor informatív összefoglalását adja, emellett a szöveg választékos angolsága előrevetíti a fordítások magas nyelvi színvonalát. A *Selected Poems* könyv-

bemutatójára 2003 decemberében, a szegedi Somogyi-könyvtárban került sor, ahol az Abbey Press képviselője jelenlétében Olasz Sándor a kötet szerkesztőjével beszélgetve mutatta be az új kiadványt. A fordításkötetet röviddel a megjelenése után beválasztották az Oxford Weidenfeld fordítói díjra jelölt európai művek sorába.

A *Selected Poems* egy már lezárult életmű, és a szerző halálát követően gyorsan terebélyesedő és egyre nagyobb elismeréssel fogalmazó kritikai kontextus közel egy évtizedes története ismeretében készült. A válogatás a költő sokszínű – de a kritikusok egybehangzó vélekedése szerint félreismerhetetlenül egyéni hangú – költészetéből kiemelte azokat a darabokat, amelyek az európai kultúrtörténet, a keresztény-zsidó kultúrkör vagy éppen az egzisztencialista szubjektum kelet-európai értelmezésének csomópontjain keresztül megközelíthetők a külföldi olvasó számára. Ez a szerkesztési elv azonban nemigen kötötte meg Kabdebó Tamás kezét, mivel Baka István költészetének egészére jellemzők a kulturális határok komoly vagy játékos áthágásának kísérletei, és mert a verseiben beszélő én önmagába pillantva rendre egyetemes dilemmákba ütközik. Így vált lehetségessé, hogy ez a harminchárom vers egyszerre legyen ízelítő és egy lassan ülepedő életműben eligazító áttekintés.

A nyitó vers – melynek címét, „Words” (magyarul: „Csak a szavak”), a bevezető is kölcsönvette – sajátos felütését adja a kötet egészének: miközben a közvetítettség ismeretelméleti kátyújába jutott és a szavak mögött megsejtett úrtól szédült ember szólal meg benne, a játékos zárlat eszünkbe juttatja, hogy mindezt egy költő mondja, akinek számára, ha a verseit fellapozzák, a szavakban való létezés nemcsak száműzetés, hanem lehetőség is egyben. Lehetőség két ember, két kultúra vagy a halott és az élő távolságának leküzdésére.

A fordítások ennek a lehetőségnek – így a fordítói szabadság lehetőségének – a világos felismeréséből születtek. Ezt már az említett nyitóvers zárlata is jól mutatja:

„...it may be good to stay alive but
what if I'm taken off the list
please put me in your book of words
then look me up and I'll exist.”

(Words)

„...jó volna lenni még talán de mit
is tegyek ha nem lehet
a szótárdba írj be s néha
lapozz föl engem és leszek.”

(Csak a szavak!)

Az első sor eredetijének lemondó szelídsége ugyan elvész a fordításban („lenni” helyett „életben maradni/túlélni”), a második sor viszont (kb. „mi van, ha lehúznak a listáról”) – amellett, hogy sokat old az első sor szigorán – a lehet/leszek záró rímpár helyébe a list/exist szókapcsolatot hívja elő, vagyis jóformán ugyanazt a viszonyt egy másik, de hasonlóan sűrűn szőtt kontextusban és változatlan ritmusban fogalmazza meg. A fordítók a kötet egészében így járnak el: jól adagolt pontossággal rögzítik a gondolati és formai szerkezet lényeges elemeit, és engedik, hogy azok hullámokat verjenek az új nyelven, saját asszociációikat létrehozva.

Egy másik kitűnő fordítás a „To the Poets of the New Millennium” (magyarul: „A századvég költőihöz”) jól példázza, hogy ezek az eredetiben közvetlenül nem szereplő asszociációk akár a vers kulcspontjain is megjelenhetnek, amennyiben az amúgy szigorú struktúra egésze azt megkívánja:

TO THE POETS OF THE NEW MILLENNIUM

The red sunset, like meat that decomposes
is overrun by star-maggots – one tries
to chop the moonlight into onion-fries,
but still the rotting smell sticks in our noses.

A SZÁZADVÉG KÖLTŐIHEZ

A húsként pirosuló alkonyatot
ellepték csillag-kukacok, – hiába
vágjuk a holdfényt hagymakarikákra:
nem nyomja el a rothadásszagot.

A két vers, egy árnyalatnyi hangsúlybeli különbségtől eltekintve: vagyis, hogy a magyar változatban a második, míg az angolban csak a negyedik sorban válik bizonyossá a költői tevékenység hiábavalósága, meggyező szerkezetre épül, noha az angol decomposes/noses záró rímpár elemei nem szerepelnek az eredetiben. Talán van olyan, akinek az eredeti alkonyatot/rothadásszagot fogalompár költőisége hiányzik az angol nyelvű változat zárlatából, a költői kép egésze azonban maradéktalanul létrejön a fordításban.

A *Selected Poems* című kötetben szereplő fordítások kreatív szöveghűsége jól illeszkedik a válogatás alapelveihez. A szerkesztő az időrendtől és a tematikus korlátoktól szabadon helyezi egymás mellé a verseket, amelyek között így az azonos perspektíva, egyes költői képek áttűnése vagy az egymást idéző hangulat teremt összefüggéseket. Ha például egymás mellett olvassuk a „Message from New-Hooligania” című verset (magyarul: „Üzenet Új-Huligániából”) az „Isolde's letter” (magyarul: „Izolda levele”) cíművel, termékeny

áthallások jönnek létre a mai kelet-európai és a történelmi tapasztalat, illetve a szerelem viszonyairól. A „Prayer for my Daughter's Life” (magyarul: „Könyörgés lányom életéért”) és a „The Mirror has Broken” (magyarul: „A tükör széttört”) című versek pedig a terméketlenség, valamint a tisztánlátás lehetetlensége között teremtenek összefüggést egymás szomszédságában.

Az, hogy a kötetkompozícióban szereplő versek erősítik egymást, nemcsak a szerkesztő érdeme, hiszen, ahogy Zalán Tibor – akkor még jelen időben – fogalmazott: „Baka István ugyanazt a verset írja... amelyet és ahogyan elkezdett 1969-ben.” A *Selected Poems* ennek a monumentális versnek néhány szakaszát tárja a nemzetközi közönség elé, és világosan megrajzolja egy olyan életmű kontúrjait, amely emlékekből, imából és kétségekből összegyúrva egy ébren töltött életről tanúskodik.

Bocsi Péter

